

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Методичні вказівки
до виконання графічної роботи
з дисципліни

КОМПОЗИЦІЯ

*(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму 6.060102 "Архітектура",
галузь 0601 "Будівництво та архітектура")*

Харків – ХНАМГ – 2011

Методичні вказівки до виконання графічної роботи з дисципліни "Композиція" (для студентів 1 курсу денної форми навчання напрямку 6.060102 "Архітектура", галузь 0601 "Будівництво та архітектура") / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: А. Г. Солнцев. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 12 с.

Укладач А. Г. Солнцев

Рецензент канд. архіт. О. С. Соловйова

Рекомендовано кафедрою архітектурного моніторингу міського середовища, протокол № 9 від 18.04. 2011 р.

ЗМІСТ:

Вступ.....	4
I. Загальні вимоги до виконання завдань.....	5
II. Тематика графічних завдань.....	6
1. Основні поняття архітектурної композиції	6
1.1. Композиція як система «середовище – людина»	6
1.2. Формальні засоби архітектурної композиції	7
2. Принципи сприйняття архітектурних форм	9
2.1. Естетичні принципи композиції	9
2.2. Категорії архітектурних форм	9
Список джерел	11

ВСТУП

Дані методичні вказівки розраховані на студентів 1 курсу архітектурного напрямку. Відповідно до загальної концепції кафедри перший курс орієнтовано на вивчення головних понять, критеріїв мистецтва, загальних художньо-образних категорій композиції та ознайомлення з формальними засобами композиції. Об'єктами вивчення є реальний ландшафт, з яким студенти ознайомляться безпосередньо, твори мистецтва (літератури, музики, живопису, кінематографа), приклади античної, переважно грецької архітектури. Методика навчання побудована на принципах міждисциплінарного підходу до архітектури.

Загальною концепцією навчання архітектурі є розуміння того, що поняття "архітектура" не замикається лише самою спорудою: її екстер'єром та інтер'єрами. Архітектура - це завжди певне середовище (міське, ландшафтне), куди архітектор входить своїм твором, komponуючи його відповідно до композиції середовища.

Метою вивчення дисципліни є розуміння студентами **головного принципу архітектурної композиції** – естетичної цілісності середовища, яку людина відчуває на рівні органів чуття і інтелекту. За принципами середовищного підходу така цілісність має бути сформована при умові розуміння об'єкта, що має проектуватися, як невід'ємного цілого з довкіллям.

Завданням графічної роботи є вивчення категорій, якими оперує архітектурна композиція, і архітектурних засобів, завдяки яким будується композиційна цілісність.

Предмет вивчення у дисципліні: архітектурна композиція як естетична цілісність архітектурного об'єкту з оточуючим середовищем, яка формується через сприйняття їх людиною.

I. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

1. Графічні вправи виконуються на аркушах формату А3 фломастером, рапідграфом або пером. Малюнки необхідно починати з показу позиції людини та лінії горизонту. На графічних зображеннях необхідно показувати їх світлотіньові характеристики.

2. Кожна робота повинна мати номер і формулювання теми завдання, бути підписана студентом з зазначенням групи.

3. Для виконання роботи як приклади необхідно використовувати: зображення архітектурних творів з курсів «Історія мистецтва, архітектури та містобудування», «Архітектурне проектування» (видові перспективи з реальних позицій та з «пташиного польоту»); рисунки середовища, сприйнятого та відчутого безпосередньо.

4. До графічних завдань додаються текстові пояснення. Текст пояснень повинен точно відповідати темі роботи. Всі текстові написи виконуються акуратно, вручну, архітектурним шрифтом. Композиційно текст повинен бути узгодженим з малюнками.

II. ТЕМАТИКА ГРАФІЧНИХ ЗАВДАНЬ

Модуль 1. Основні поняття архітектурної композиції

Змістовий модуль 1.1. Композиція як система «середовище – людина»

Графічне завдання 1. Особливості сприйняття архітектурних форм людиною в реальному середовищі.

Мета. Відчути різницю між абстрактно-геометричними формами креслення та реальним середовищем, в якому кожна форма сприймається людиною в залежності від просторових умов.

Завдання. Намалювати ортогональну проекцію невеликого архітектурного об'єкта (храму, ротонди, монумента колони) та реальний вид, в якому він постає перед людиною в конкретних просторових умовах. (Наприклад, храми Ерехтейон та Парфенон, колони Траяна, Вандомська, Олександрійська колона). Пояснити, як одна і та ж геометрична форма викликає різні почуття в залежності від просторових умов огляду. Зв'язати ці почуття з оцінкою епохи, пануючих філософських концепцій та психофізіологічних якостей людини.

Графічне завдання 2. Катарсис – основний критерій мистецтва

Мета завдання. Показати своє розуміння універсальних критеріїв мистецтва, зокрема головного критерію – катарсису. Усвідомити його специфіку в природі, літературі, музиці, та особливих умовах формування архітектурної композиції.

Вправа 1. Катарсис у природі і міфі

Завдання. Зіставити 2 малюнки – момент максимального просторового стиску і затемнення з моментом просторового розкриття на прикладі природного фрагменту, що вибрано для проектування однокімнатного будинку. Малюнки мають передавати образні відчуття реального середовища.

Вправа 2. Катарсис в мистецтві

Завдання. Зіставити 2 малюнки – момент максимального психологічного напруження та момент розрядки в літературному творі. Малюнки мають передавати образні відчуття подій. Можливе виконання акварельними фарбами.

Вправа 3. Катарсис в архітектурі

Завдання. Зіставити 2 малюнки – момент максимального просторового стиску і затемнення з моментом просторового розкриття на прикладі архітектурного ансамблю (ансамблі Стародавнього Єгипту, Стародавньої Греції та інші).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке “архітектурна композиція”?
2. Що являє собою сутність “середовищного підходу”?
3. Пояснити природу архітектури через її двозначну (естетичну і прагматичну) сутність.
4. Роль функціональної складової у побудові архітектурної композиції.
5. Що таке “головне” у композиції? Навести приклади.
6. Поняття головного у композиції. Принцип ієрархічної підпорядкованості компонентів головному.
7. Що є критеріями мистецтва.
8. Катарсис як основний критерій мистецтва.
9. Поняття катарсису в архітектурі. Яким може бути характер катарсису?

Змістовий модуль 1.2. Формальні засоби архітектурної композиції

Графічне завдання 3. Абстрактно-геометричні моделі метричних і ритмічних рядів.

Завдання. Зобразити в абстрактно-геометричному вигляді метричні та ритмічні ряди з різним відношенням об’ємів та інтервалів; ритмічні ряди – з поступовим наростанням та розрідженням інтервалів.

Графічне завдання 4. Масштаб і масштабність. Зіставлення просторів і об’ємів різних масштабних рівнів.

Завдання. Виявити у графіці роль масштабу в мистецтві та архітектурі. Пояснити роль масштабності у приведених прикладах.

Графічне завдання 5. Симетрія – асиметрія; статика – динаміка; контраст – нюанс – тотожність. Приклади архітектурних творів.

Мета. Вивчити роль статичної-динаміки, симетрії-асиметрії, контраст-нюансу-тотожності в формуванні композиції.

Вправа 1. Статика і динаміка в композиції

Завдання. Намалювати статичні архітектурні об'єкти (Парфенон, храм в Пестумі), а потім зобразити в модельній формі статичну фігуру (куб, шар). Намалювали приклад динамічної форми (піраміда, Ерехтейон), потім зобразити динамічну форму в модельному вигляді.

Вправа 2. Симетрія та асиметрія в композиції.

Завдання. Намалювати приклади симетричних та асиметричних (дисиметричних) побудов. Вказати форми, що створюють дисиметрію, асиметрію.

Вправа 3. Контраст – нюанс – тотожність в композиції.

Завдання. На малюнку парку, що виконувався до проекту будинку в ландшафті відмітити контрастні, нюансні та тотожні ознаки в природному фрагменті. Відмітити ті ж ознаки в малюнках до вправи 1, потім зобразити ці відношення в модельних геометричних формах.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке масштаб і масштабність?
2. Визначити поняття масштабу і масштабності. Навести приклади.
3. Що таке симетрія, асиметрія та дисиметрія?
4. Що таке нюанс, контраст, тотожність?
5. Навести приклади асиметрії у архітектурній композиції. Пояснити композиційний смисл і завдання асиметрії.
6. Навести приклад архітектурної симетрії, дати її образну характеристику.
7. Дати визначення понять “статика” і “динаміка” у архітектурній композиції.
8. Пояснити роль статичної у архітектурній композиції.

Модуль 2. Принципи сприйняття архітектурних форм

Змістовий модуль 2.1. Естетичні принципи композиції

Графічне завдання 6. Принцип «естафети» в вірші «Сон» М.Ю.Лермонтов.

Завдання. Виконати образний малюнок до кожної строфи вірша, таким чином, щоб образ попереднього кадру став елементом наступного.

Графічне завдання 7. Роль руху в архітектурній композиції.

Завдання. Проілюструвати хід руху в архітектурному ансамблі. Вказати, як в процесі руху відбувається перехід «від диспозиції до композиції», та як проявляються критерії мистецтва.

Змістовий модуль 2.2. Категорії архітектурних форм

Графічне завдання 8. Сутність композиційних форм.

Мета завдання. Розкрити сутність композиційних форм, їх взаємодію та зміна функцій в різних умовах середовища і її відношення з людиною.

Вправа 1. Роль просторової форми в архітектурній композиції.

Завдання. Намалювати аудиторію як замкнутий простір, що має об'ємну форму – колону: 1-й кадр з одним студентом, 2-й – групою студентів, для яких проходить навчальний процес. Пояснити, як відноситься масштаб простору аудиторії до масштабу однієї людини і до масштабу групи людей. Пояснити для якого виду діяльності комфортний цей простір.

Вправа 2. Роль світла в архітектурній композиції

Завдання. Намалювати об'ємну архітектурну форму в двох варіантах з різним розташуванням джерела світла. Пояснити роль світла в архітектурній композиції.

Графічне завдання 9. Роль об'ємно-пластичних та просторово-світлових форм в архітектурній композиції.

Мета завдання. Виявити роль об'ємно-пластичних та просторово-світлових форм в архітектурній композиції.

Вправа 1. Види об'ємно-пластичних форм

Завдання. Намалювати приклади всіх видів об'ємно-пластичних форм та зобразити їх у вигляді моделей. Пояснити роль кожної форми.

Вправа 2. Види просторових форм

Завдання. Намалювати приклади всіх видів просторово-світлових форм та зобразити їх у вигляді моделей. Пояснити роль кожної форми.

Список джерел

1. Антонов В.Л. Історія соціального розвитку, мистецтва та архітектури. Стародавня Греція: навчальний посібник. – К.: ІСДО, 1993. – 156 с.
2. Всеобщая история архитектура: В 12 т. / Научно-исследовательский институт теории, истории и перспективных проблем советской архитектуры. – М.: Стройиздат, 1973. – Т.1: Архитектура древнего мира. – 715 с. – Т.2: Архитектура античного мира (Греция и Рим). – 712 с.
3. Жмурко Ю.В., Шубович С.О. Лекції з курсу "Композиція" і матеріали до самостійної роботи. Частина 1 (для студентів 1 курсу денної форми навчання спеціальності 6.120100 – «Містобудування»). – Харків: ХНАМГ, 2008 – 62 с.
4. Иконников А.В., Степанов Г.П.. Основы архитектурной композиции. – М.: Искусство, 1971. – 224 с.
5. Кринский В.Р., Ламцов И.В., Туркус А.В. Элементы архитектурно-пространственной композиции. – М., 1968. – 168 с.
6. Основы архитектурной композиции и проектирования / Под общ. ред. А.А. Тица. – К.: Вища школа, 1976. – 255 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
до виконання графічної роботи
з дисципліни

"КОМПОЗИЦІЯ"

(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму 6.060102 "Архітектура",
галузь 0601 "Будівництво та архітектура")

Укладач **СОЛНЦЕВ** Артем Геннадійович

Відповідальний за випуск *А. Г. Солнцев*

Редактор *Е. Н. Монтян*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011, поз. 56 М

Підп. до друку 28.04.11

Формат 60×84/16

Друк на ризографі.

Ум. друк. арк. 0,5

Зам. №

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rektorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011р.